

9. Християни світу і війна Росії з Україною URL: <http://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/hrystyyany-svitu-i-vijna-rosiji-z-ukrajinoju/> (дата звернення: 19.08.2022).

10. Церква на шляху до реальності Едуард Бердник, аспірант літургійних наук, філософсько-богословський факультет УКУ ПАТРІАРХАТ ч. 2-3 (березень – червень 2022). С. 13.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-28>

RACISM AS AN IDEOLOGY OF THE DESTRUCTION OF UKRAINIAN IDENTITY

РАШИЗМ ЯК ІДЕОЛОГІЯ ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Stepyko M. T.

*Ph.D of Philosophy, Professor,
Honored Worker of Science
and Technology,
Chief Researcher
National Institute for Strategic Studies
Kyiv, Ukraine*

Степико М. Т.

*доктор філософських наук,
професор, заслужений діяч науки
і техніки України,
головний науковий співробітник
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

Головною метою російської військової агресії проти України є знищення державного та національного самовизначення українців, їх асиміляція та інтеграція в соціокультурний простір «руського міра», новий імперський проєкт квазі-СРСР. Росія не здатна існувати інакше як імперія, тому й загарбницький експансіонізм як складник російської політики, застосований століттями, сьогодні зусиллями очільників Кремля трансформувався в геноцид українців [1].

Політика кремлівського режиму щодо населення як всередині РФ, так і в певних пострадянських країнах цілком укладається в рамки чіткої ідеології. Умовно її можна назвати «рашизмом». Ця ідеологія протиставляє себе західним ліберально-демократичним цінностям та інститутам, зокрема вільним виборам та іншим громадянським правам і свободам. Її основа – ненависть і несприйняття західних демократій Європи, Сполучених Штатів, Канади тощо; у її центрі – культ

національного лідера, який «повернув Росії колишню велич». Тут химерним чином поєднуються погляди на світ як на поле тотальної жорсткої боротьби за виживання – з претензією на високу духовність, до якої, на думку рашистів, не спроможна піднятися решта світу.

Засадою рашизму є заперечення верховенства права та утвердження права сили, неповага до суверенітету сусідів, самоствердження через свавілля й насильство. Саме про це (але під терміном «русизм») писав О. Герцен у романі «Минуле і думи» (1868), позначаючи екстремістський напрям у русофільстві [2]. Ідеологію рашизму як обґрунтування загарбницької геополітики Росії, спрямованої на окупацію та анексію територій інших держав, часто позначають штампом «збирання земель руських», спирають на місцевий колабораціонізм та підтримку російської п'ятої колонії. Так, російський націоналіст О. Іванов-Сухаревський проголошував проєкт «побудови Святої Русі» – наддержави (станової імперії) на чолі з народом слов'яно-русів, «об'єднаних кров'ю, мовою та історією».

Д. Дудаєв – перший президент Чеченської Республіки Ічкерії – дав найточніше визначення рашизму (у його формулюванні – «русизму») як особливій формі людиноненавистницької ідеології, заснованій на великодержавному шовінізмі, цілковитій бездуховності й аморальності. Рашизм відрізняється від уже відомих форм – фашизму, расизму, націоналізму – особливою жорстокістю як до людини, так і до природи. Принцип його дії – знищення всього та вся, тактика випаленої землі; властива риса – «шизофренічна форма манії світового панування». Рашизму притаманний політичний, юридично-правовий та ідеологічний тероризм[3].

Сьогоднішній рашизм [4] стосується ідеологічного обґрунтування авантюрної політики нинішнього російського президента В. Путіна – московського імперіалізму, під чим об'єдналися навіть ідеологічні суперники (компартиїні ідеологи, шовіністи та антикомуністи) задля економічного й політичного шантажу держав на території колишньої імперії. Стосовно України – це розрахована на довгі роки світоглядна програма знищення її цілісності, суверенітету й державності.

Ідеологія «русского міра» проєктує положення, що українці – це природні вороги «русских». Путін оголосив, що Україну «цілковито створила Росія», що «ніякої України не існує». Це не що інше, як заявка на повне знищення нашої нації та держави. Путінська «денацифікація» означає фізичну ліквідацію всіх, хто не визнає Україну як частину Росії. А так звана «демілітаризація» передбачає знищення не лише українського війська, але й загалом української держави та всіх її

інституцій. Масові вбивства, руйнування й терор – аж ніяк не «зловживання виконавців» чи побічний ефект бойових дій. Це одне з головних завдань російського вторгнення в Україну, сплановане задалегідь.

Росіяни навмисно стирають з лиця землі українські міста, заводи, інфраструктуру. Вони свідомо цілять у лікарні, пологові будинки, школи, бомбосховища. Прицільно стріляють у медиків, журналістів і рятувальників. Вони навмисно відрізають міста від опалення, електрики, води, їжі, ліків. Розстрілюють цивільних, що прагнуть врятуватися, прирікають людей на голодну смерть. Окупанти заарештовують, катують, розстрілюють носіїв української ідентичності – керівників органів державної влади та місцевого самоврядування, працівників силових структур, ветеранів АТО та ООС, представників інтелігенції та вчителів, священників ПЦУ, активних громадян.

Це «руський мір» прийшов в Україну виправляти «найбільшу геополітичну катастрофу ХХ сторіччя», вкрай відверто відмовивши Україні та українцям у праві на існування. Промова Путіна, в якій він фактично об'явив Україні війну на знищення, засвідчила, що рашизм з маргінальної течії перетворився на державну ідеологію неоімперії, що претендує на відродження шляхом експансіонізму та геноциду.

Як нещодавно заявив заступник секретаря Ради Безпеки РФ Д. Медведев, мета Росії – змінити свідомість українців та створити «відкриту Євразію від Лісабона до Владивостока» [5]. В уяві Медведева «пасіонарна частина українців останні 30 років молилася на Третій рейх» і нібито «Україну спіткає його ж доля».

Схожі меседжі публікував російський пропагандистський портал «РІА Новини». Стаття «Що Росія має зробити з Україною?» містить відкритий заклик до етноциду українського народу [6]. Ідеться про деукраїнізацію, необхідність примусу та масових репресій у цьому процесі. Українців, які не підтримали російських загарбників, називають «пособниками нацистів». Цілий народ оголошено неправильним, закликано до знищення українців та української державності. За нашою країною навіть не зберігають назви «Україна» – державу планують розірвати, відокремивши західні області.

Колективна політична ідентичність завжди має інституційний вимір. У демократичних суспільствах – це правова держава, у тоталітарних – особистість вождя: Сталін, Гітлер, Мао Цзедун, родина Кімів тощо. Уособленням сучасної Росії є В. Путін. Щодо цього показовим є його недавній вислів: він «одружений з Росією». Населення РФ значною мірою – це спільнота васалів з низькою довірою і солідарністю.

Напередодні приходу Путіна до влади 2000 р. опитування громадської думки в Росії засвідчили, що більшість росіян демонстративно вороже налаштовані до Заходу, готові обміняти свободу на «порядок» та мріють про «сильну руку» – насамперед про військову силу, яку б поважав та боявся світ[7].

Іншими словами, за фізичним В. Путіним стоїть колективний Путін російського народу. На додаток, Путін не просто колективний – він повторюваний. За останні двісті років Росія пройшла кілька періодів лібералізації, кожен із яких, на жаль, змінювався періодом репресій. Та й Путін прийшов до влади після ліберальних реформ Горбачова та Єльцина.

Тому здебільшого росіяни не жертви, а основа путінського режиму. Засадою цього є колективна порука. Це менталітет, з якого ростуть зневага до особистого, до власності, нехтування правами людини і, зрештою, злочини проти особистості. Сьогодні у війні Росії проти України на боці Путіна – російське суспільство і російська культура. Століття Достоевського, Толстого й Булгакова сформували суспільство, яке готове йти вбивати сусідів заради міфічного уявлення про «велику Росію». Бацилами шовінізму й фашизму вражені російські політики, журналісти, військові, прості громадяни – опитування, проведене 24 – 30 березня російською соціологічною агенцією «Левада-Центр», встановило, що після початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого підтримка росіянами дій російського президента В. Путіна зросла до 83 % [8].

Українофобію з приходом до влади В. Путіна північні сусіди піднесли на щабель пріоритету державної міжнародної та внутрішньої політики. Традиційне російське сприйняття нашої держави таке: Україна завжди була колонією, а українці – лише потішною етнографічною специфічною частиною російського народу. У часи Російської імперії т. зв. Малоросія була лише губернією. У часи СРСР Україна була республікою, якою неодмінно мали керувати з Москви.

Цей імперський сентимент не вивітрився й після падіння радянської імперії. Коли Путін стверджує, що «розпад СРСР був насправді розпадом великої історичної Росії», немає жодних сумнівів, що абсолютна більшість росіян з ним погоджується: Україна повинна повернутися в обійми імперії. Ба більше – росіяни вірять, що українці дійсно цього хочуть. Не зважаючи на те, що з цього приводу думають самі українці. Бо колонізатора не цікавлять розмисли «аборигенів».

В основі такого ставлення до українців лежить відчуття «як прекрасно бути росіянином!», адже Росія – це не просто ще одна з країн.

На неї покладено велику місію: рятувати світ від згубного впливу прогнилого Заходу. Відповідно, у Росії все має бути великим: і територія, і військо, і навіть мова (як стверджував один з російських геніїв) має бути «великою і могутньою». Сусідні народи, що не сприймають цієї великої місії, найменше є нерозумними дітьми, яких треба виховати, найбільше – негідниками й зрадниками, яких треба асимілювати або депортувати. І в першому, і в другому разі ці народи не можна залишати самих на себе, поки вони не зрозуміють свого власного щастя.

Військову агресію Росії проти України частина західних інтелектуалів воліє називати інакше – як війну Путіна чи Кремля. І вони мають для цього пояснення: мовляв, пересічні росіяни не винні в злочинах авторитарного режиму. Дехто також апелює до того, що російська культура є частиною світової, через що в жодному разі не можна звинувачувати весь російський народ у тому, що зараз коїться в Україні. Вони запевняють, що вся провина лежить винятково на режимі Путіна.

Однак 80 років тому Захід займав зовсім іншу позицію в схожій ситуації – щодо нацистської Німеччини. Як і зараз, ніхто тоді не заперечував значення німецької культури, але винним у нацистських злочинах був саме німецький народ – увесь, а не лише А. Гітлер та еліта Третього рейху. Принцип колективної відповідальності за війну та воєнні злочини лежав в основі західної політики щодо Німеччини. І якщо зараз не застосувати принципу колективної політичної вини до Росії, то проблему її агресивності буде не вирішено, а просто відсунуто в майбутнє, причому не дуже далеко. А там російський імперіалізм повернеться, хоч і з обличчям іншого диктатора.

Рецепт подолання російського імперіалізму доволі простий. По-перше, потрібен тиск з боку Заходу – постійне наголошування на колективній вині росіян за злочини путінського режиму. По-друге, готовність самих росіян нести політичну відповідальність за дії своєї держави. Бо ґрунтовні, докорінні зміни не можуть прийти лише ззовні. Зовнішніми можуть бути лише стимули, але зміни має ініціювати й провадити саме російське суспільство. А це означає взяти на себе відповідальність за державу з назвою Росія. Пошук «хороших» росіян – це шлях до нової війни. Путін і його злочинний режим – це породження російського суспільства, культури, економічної та державної системи.

Термін «рашизм» поступово стає загальноновизнаним. Його англійські версії rashism або ruscism так само використовують на позначення російського (путінського) фашизму та певною мірою асоціюють із символікою «Z». Сьогодні треба зробити назву ідеології

ворога «рашизм» ще впізнаваною. Постанова Верховної Ради України № 7276 від 11.04.2022 р. «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» дає початок цій роботі й міжнародно-правовій оцінці злочинів російської держави та армії в Україні. На політичному рівні дії РФ назвали геноцидом лідери не лише України, але й США, Канади та інших держав. І цей процес триватиме.

Література:

1. Війна росії проти України – геноцид. Рада ухвалила постанову. Телеграфъ. 2022. 14 квіт. URL: <https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10105824-vijna-rosiji-proti-ukrajini-genocid-rada-uhvalila-postanovu.html>
2. Русизм. Циклопедия. URL: <https://cyclowiki.org/wiki/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B8%D0%B7%D0%BC>
3. Джохар Дудаев еще в 1995 году предупреждал, что русизм – страшнее фашизма и нацизма. Информатор. 2019. 08 черв. URL: <https://informator.press/dzhokhar-dudaev-eshche-v-1995-hodu-preduprezhdal-cto-rusyzm-strashnee-fashyzma-y-natsyzma/>
4. Snyder T. The War in Ukraine Has Unleashed a New Word. In a creative play on three different languages, Ukrainians identify an enemy: 'ruscism'. The New York Times. 2022. 22 April. URL: <https://www.nytimes.com/2022/04/22/magazine/ruscism-ukraine-russia-war.html>
5. Медведєв порівняв Україну з Третім Рейхом й пригрозив «будівництвом» відкритої Євразії. Online.ua. 2022. 6 квіт. URL: <https://novyny.online.ua/medvedev-porivnyav-ukrayinu-z-tretim-reyhom-y-.../>
6. Етнічні чистки: на державному російському сайті вийшла стаття «Що Росія має зробити з Україною». Суспільне. Культура. 2022. 4 квіт. URL: <https://suspilne.media/225052-etnicni-cistki-na-derzavnomu-rosijskomu-s...>
7. Грицак. Я. Війна Росії – у чому феномен Путіна та Росії. НВ. Новини. 2022. 10 квіт. <https://nv.ua/ukr/opinion/vijna-rosiji-u-chomu-fenomen-putina-ta-rosiji-gricak-ostanni-novini-50231121.html>
8. Після вторгнення росії до України підтримка дій путіна зросла до 81 %. Конкурент. 2022. 30 берез. URL: <https://konkurent.ua/publication/92640/pislya-vtorgnennya-rosii-do-ukra...>